

Жук П. В.

**Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації
Національного технічного університету України "КПІ"**

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН КУРСАНТАМ
У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Здійснено аналіз кола проблем викладання технічних дисциплін курсантам ВВНЗ. Розглянуто основні напрями удосконалення методики викладання технічних дисциплін в сучасних умовах.

***Ключові слова:** викладання, технічні дисципліни, курсант, вищий військовий навчальний заклад.*

Проблема технічної підготовки в ВВНЗ в сучасних умовах стає все більш актуальною в зв'язку з новими вимогами суспільства до спеціаліста ХХІ століття. "Світ вступає в століття людини", – писав Василь Сухомлинський, тому вч повинен не тільки дати знання і способи практичної діяльності, але і сформувати та розвинути ціннісні орієнтації особистості на основі культурного надбання і позитивного досвіду попередників. На жаль, незважаючи на реформу вищої школи, що триває, технічна підготовка займає більш ніж скромне місце серед нормативних загальноосвітніх дисциплін у вузах.

Підготовка військових кадрів є центральною і найважчою ланкою розбудови та оновлення всієї системи забезпечення безпеки України. Найважливішим завданням сучасної вищої військової освіти є підготовка не тільки висококваліфікованого, конкурентноспроможного військового професіонала, здатного виявити високий професіоналізм за будь-яких умов, а і становлення курсанта, як особистості, людини високої культури і спеціаліста відповідної кваліфікації, освіта якого "повинна бути не уявною, а дійсною, не поверхневою, а ґрунтовною, не частковою, а повною і міцною" [1].

Такий підхід вимагає не тільки деякої зміни змісту навчальних програм, дисциплін і планів, але й вказує шляхи щодо впровадження в навчальний процес нових прогресивних технологій, форм, методів, засобів навчання і наукового дослідження.

Класична система вищої військової освіти включає два ступеня вивчення навчальних дисциплін: на першому рівні вивчаються переважно дисципліни загальнотеоретичні (I, II курс вищого військового закладу освіти), на другому – здійснюється основна спеціальна, наукова і професійна технічна підготовка (III, IV та випускні курси вищого навчального закладу, магістратура тощо).

Практично увесь обсяг гуманітарних дисциплін покладається на перші, другі курси навчання і наштовхується на проблеми адаптації першокурсників у новому для них середовищі вищого військового навчального закладу, тобто вивчення психолого-педагогічних дисциплін припадає на період

“найінтенсивнішого становлення особистості”, досягнення стабільності більшості психічних функцій організму [2]. Формування комунікативної культури особистості у період вивчення курсантами психолого-педагогічних дисциплін, на нашу думку, є дуже важливим для становлення курсанта, як особистості і перспективного спеціаліста, потребує особливої підготовки викладача, достатньої кількості навчального часу і необхідного рівня психолого-педагогічних знань у курсантів. І задача розвитку психолого-педагогічної компетентності – не просто більше і краще познати людину, а ще і використовувати ці знання у “психолого-педагогічній практиці” життя.

Ефективність формування комунікативної компетентності у майбутніх військових значною мірою зумовлена не тільки здібностями людини, індивідуальними стійкими якостями особистості, але й рівнем сформованості комунікативних умінь та навичок, які необхідні в даному виді діяльності.

“Нерозвинуті вчасно комунікативні уміння, – вказує К. А. Абульханова-Славська, – відображаються на наступних етапах життя особистості у її комунікативній діяльності, як неспроможність поєднати свою активність з активністю інших людей. Тому без оволодіння комунікативними уміннями будь-яка діяльність не може бути ефективною” [3].

Сума набутих людиною знань, умінь, навичок спілкування, сформованих на кожному конкретному етапі її розвитку, і складає основи для формування комунікативної культури особистості, а саме:

1) професійна освіта молоді людини не може бути завершеною без сформованої культури мови, мистецтва мовлення, етики комунікативної поведінки, високих моральних якостей та гуманістичного світогляду;

2) комунікативна культура передбачає наявність у кожного фахівця певних якостей і стратегій поведінки, які сприяють досягненню цілей у спілкуванні з іншими людьми: скласти позитивне враження про себе, продуктивно спілкуватися, орієнтуватися на успіх у професійній діяльності, прагнути до самореалізації в суспільних відносинах, адаптуватися до нових стосунків у військовому колективі.

З огляду на це, комунікативні здібності виражаються в порівняно швидкому і якісному оволодінні уміннями спілкування, а здатність особистості до комунікації – це здатність встановлювати соціальні контакти з людьми, входити в різні ролі, зберігати внутрішню автономію, спонукати партнера до зміни поведінки, здатність до взаєморозуміння в різних умовах обміну інформацією.

Наявність комунікативних здібностей у військового має особливе значення для його професійного успіху. На думку психолога І. С. Вітенка, вони виявляються в “умінні встановлювати привільні взаємини з колегами, хворим і його рідними, відчувати настрій колективу, розуміти кожного хворого” [4].

Якщо виходити з того, що спілкування має три сторони: комунікативну, перцептивну, інтерактивну, то можна вивести деяку сукупність, яка є

необхідною умовою для ефективного розвитку кожного з комунікативних умінь. Особливе значення у формуванні комунікативних умінь мають перцептивні, емпатійні і рефлексивні здібності.

Як відомо, проблема перцептивних здібностей розглядається в психології пізнання людьми один одного. Основними механізмами пізнання людини виступають ідентифікація, розуміння, інтерпретація шляхом ототожнення себе самого з іншою людиною; соціальна перцепція, соціально-психологічна рефлексія, емпатія. Тому можна стверджувати, що здатність розуміти іншого – інтегративна здатність, яка охоплює соціально-перцептивну здатність, рефлексивну здатність та емпатійну здатність особистості.

Ідентифікація – спосіб пізнання іншого, коли припущення про внутрішній стан іншого будується на основі спроби поставити себе на його місце, тобто відбувається уподібнення себе до іншої людини. У результаті ідентифікації засвоюються норми, цінності, поведінка, звички інших людей.

Основу перцептивних здібностей складає адекватне бачення партнера по спілкуванню. Вибіркове відокремлення одних властивостей від інших, абстрагування визначених властивостей, відділення суттєвого, головного від несуттєвого, другорядного, і як наслідок цього, глибинне розуміння об'єктів сприйняття, сприяє розвиткові спостережливості, як здатності до розрізнення властивостей сприйнятих об'єктів.

Особливу увагу у формування комунікативних здібностей військового потребує розвиток емпатійних здібностей до встановлення взаєморозуміння з підлеглими.

Найпоширеніше визначення поняття «емпатія» – це здатність людини емоційно відповідати на переживання інших.

Емпатія на умінні адекватно представляти собі, що відбувається усередині іншої людини, що він переживає, як оцінює оточення. Відомо, що рівень емпатії залежить від можливостей людини сприймати різні точки зору на одну і ту саму подію.

В галузі терапевтичної психології привертають до себе увагу рекомендації психолога Гладштейна [5] до використання емпатії в сфері надання допомоги. Він виділяє два види емпатії:

- емоційна емпатія – це здатність відчувати емоційний вплив іншої людини;
- емпатія перевтілення – це здатність розуміти стан іншої людини, її точку зору.

Психологи дають військовим наступні рекомендації оволодіння емпатійними навичками комунікації:

- 1) потрібно пригадати обставини останнього конфлікту і якщо відчувався докір і неухважність, – то є над чим замислитися;

- 2) необхідно проаналізувати спроможність слухати уважно й доброзичливо. Для цього поставте собі такі запитання: “Чи зрозуміли ви основну думку та потреби підлеглого?”, “Чи не заважали ви йому

нетактовними репліками?”, “Що привернуло вашу увагу – зміст розповіді чи почуття людини?”, “Чи використали ви логічні резюме, слушні запитання тощо як сприятливий психологічний спосіб спілкування?” І зрештою, “чи адекватним є ваш ступінь емпатії, чи була то справжня дієва відповідь на чийсь прикрість?” [6].

Ця самооцінка комунікативних дій у стосунках “командир-підлеглий” допоможе визначити особистий ступень емпатії, але, на нашу думку, емпатична взаємодія з іншою людиною, незалежно від ступеня її розвинутої, завжди потребує від особистості певної зрілості, зокрема терпіння та контролю імпульсивності.

Взаємна приязнь, атмосфера емпатії – це скоріше питання якості, ніж кількості досвіду. Справді, поважати кожного підлеглого – справа нелегка, велика робота розуму й серця. До цього потрібні ще благородна сміливість у поєднанні зі знаннями, мудрою обережністю та спостережливістю. Якщо присутні тільки зовнішня увага, поверхнєве розуміння, уможлиблюється допущення непоправних помилок у професійній діяльності, які стосуються життя іншої людини.

Взаємодіючи і спілкуючись з людьми, пізнаючи їх, людина вільно чи мимоволі, свідомо чи підсвідомо, а може й інтуїтивно пізнає себе. У силу цього складається образ “Я”. Наскільки цей образ відповідає дійсності, залежить від спілкування. Образ “Я” – це ставлення до самого себе, яке виникає в результаті взаємозв’язку декількох компонентів і згодом змінюється [7]. Один з його компонентів – уявлення про свої якості і властивості, тобто визначений рівень знань про себе; другий – оцінка того, що саме ми знаємо про себе, тобто система самооцінок; третій компонент – прояв у поведінці людини її знань про себе і самооцінок, що дозволяє переконатися в їхній адекватності. Спілкування відіграє велику роль у формуванні як кожного з цих компонентів, так і “образу Я” у цілому. Усе, що людина довідається про себе в процесі спілкування і взаємодії з іншими людьми, опосередковується рефлексією, тобто внутрішнім діалогом, у якому особистість розглядає, оцінює, чи приймає або відкидає ті чи інші цінності.

Перераховані комунікативні здібності особистості можна віднести до основних складових комунікативної компетентності військового, які необхідно формувати у процесі всього навчання у вищому військовому закладі освіти, так і під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Комунікативна компетентність, як успішність спілкування між людьми, включає володіння значним доробком знань і умінь, які входять до програми з педагогіки і психології, а саме: знання типів темпераменту, характеру, мотивів, інтересів та потреб людини; норм і форм поведінки людини; мовний етикет; психологічні прийоми та методи переконання; перцептивні, емпатійні та рефлексивні здібності; уміння спостереження та спостережливості тощо.

Крім того, комунікативну культуру майбутніх спеціалістів у військовій

галузі характеризують такі показники: вміння слухати, здатність ясно мислити в умовах стресової ситуації, особиста проникливість, самовпевненість, наполегливість у досягненні мети, творче натхнення, образне мислення, здатність до ризику, наполегливість у досягненні мети, націленість на самоосвіту, вміння переконувати, а також органічна міміка, жести, зовнішній вигляд, загальне враження, здатність до взаєморозуміння у різних умовах обміну інформацією.

Отже, в умовах організації комунікативно-направленого навчання курсантів вищих військових закладів освіти у процесі вивчення технічних дисциплін можливо досягнення високого рівня сформованості комунікативної культури, якої сприяють: інтеграція знань з різних навчальних дисциплін; досягнення комунікативної спрямованості у викладанні; зміцнення міжособистісних відносин у групах курсантів, а також між курсантами й викладачами; стимулювання творчої діяльності курсантів; насичення навчальних курсів загальнокультурною інформацією; впровадження в навчальний процес засобів і методів навчання, які сприяють зростанню комунікативної активності та реалізації певних психологічних якостей курсантів у процесі навчання.

Розв'язання цих проблем настійно необхідне для поглибленої розробки теоретичних і організаційно-методичних основ багатогранного і складного процесу підготовки майбутнього військового професіонала до реалізації інтелектуально-творчих здібностей особистості, її гармонійного розвитку в умовах оновлюваної системи військової освіти в Україні.

Використана література:

1. Кобзар О. Б. Система навчального процесу вузу / О. Б. Кобзар. – К. : Стилос, 2007. – 242 с.
2. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти : навч. посібник / Г. П. Левківська, В. Є. Сорочинська, В. С. Штифурак. – К., 2005. – 128 с.
3. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Изд-во "Наука", 1980. – 335 с.
4. Вітенко І. С. Психологічні основи професійної підготовки / І. С. Вітенко. – Х. : Основа, 2010. – 224 с.
5. Дж. Иган. Базисная эмпатия как коммуникативный навык / Дж. Иган // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2000. – № 1. – С. 35-38.
6. Назар П. С., Віленський Ю. Г., Грандо О. А. Основи етики / П. С. Назар, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо. – К. : Здоров'я, 2012. – 344 с.
7. Кон И. С. Психология старшеклассников / И. С. Кон. – М. : Политиздат., 1982. – 325 с.

Жук П. В. Особенности преподавания технических дисциплин курсантам в высшем военном учебном заведении.

Осуществлен анализ круга проблем преподавания технических дисциплин курсантам ВВУЗ. Рассмотрены основные направления усовершенствования методики преподавания технических дисциплин в современных условиях.

Ключевые слова: преподавание, технические дисциплины, курсант, высшее военное учебное заведение.

ZHUK P. V. Features of teaching of technical disciplines to the students in higher military educational establishment.

The analysis of circle of problems of teaching of technical disciplines is carried out to the students of higher military educational establishment. Basic directions of improvement of method of teaching of technical disciplines are considered in modern terms.

Keywords: teaching, technical disciplines, student, higher military educational establishment.

**Журавська Н. С., Татарчук В. М.
Національний університет біоресурсів і природокористування**

МЕТОДИКА ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ “ЛІСОВІ КУЛЬТУРИ І ЛІСОМЕЛІОРАЦІЯ”

Наведено дані щодо тестового методу контролю з дисципліни “Лісові культури і лісомеліорація” студентами II–III курсу відділення “Лісового і садово-паркового господарства”. Обґрунтовуються рекомендації щодо організації процесу тестового контролю знань.

Ключові слова: тести, контроль, завдання, студент, знання.

Мета дослідження – обґрунтування дидактичних вимог до складання тестових завдань.

Об’єктом дослідження є контроль і оцінка знань, умінь і навичок студентів.

Предмет дослідження – методика підготовки та проведення тестування на прикладі конкретної дисципліни серед студентів “Боярського коледжу природних ресурсів”.

Тест (*test*) – випробування. Тестовий контроль – процедура визначення рівня підготовки фахівців у певній галузі знань [3].

Одним із найбільш технологічних засобів діагностики й оцінювання навчальних досягнень є тестування (бланкове чи комп’ютерне), яке треба використовувати у поєднанні з традиційними засобами педагогічного контролю. На сьогодні є багато робіт, які присвячені тестовому контролю [1; 2; 3; 4].

Навчальна дисципліна “Лісові культури і лісомеліорація” викладається на II–III курсі студентам спеціальності “Лісове господарство”. Загальна кількість годин становить 270 год., з них 90 год. відводиться на лекції, 62 год. – практичні заняття. Крім цього запланована навчальна практика – 108 год.

Контрольні заходи щодо перевірки та оцінювання знань, умінь та навичок студентів здійснюються різними методами, основними з яких є: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, графічна перевірка, практичний контроль, тестовий контроль.

Тестовий контроль є одним із об’єктивних методів оцінювання досягнень